

ŞİDDET VE ÇATIŞMA ORTAMI ÜZERİNE

ŞEBNEM KORUR FİNCANCI İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Ayça Günaydın, Esra Aşan

İstanbul, Ekim 2015

Seçimler ve sonrasındaki şiddet ortamı, askıya alınan çözüm süreci ve yeniden başlayan çatışma ve saldırılarla beraber Türkiye yeniden ağır hak ihlallerinin, faili meçhullerin, saldırı ve linç girişimlerinin gündemde olduğu yoğun bir döneme girmiş bulundu. İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Şebnem Korur Fincancı ile içinde bulunduğumuz dönemi, şiddetin toplumsal yansımaları ve yeniden barışı konuşabilmek adına ihtiyaç duyduğumuz muhalefet biçimleri üzerine konuştuk.

İki seçim arası dönemde Kürt meselesinin çözümünde askeri operasyonların tekrar devreye girdiğini görüyoruz. Bu süreçte pek çok hak ihlali gerçekleşti, çeşitli şehir ve mahallelerde sivillere yönelik saldırılar yapıldı, haftalarca süren sokağa çıkma yasakları ilan edildi ve can kayıpları yaşandı. Siz bu gelişmeleri ve ülkenin son dönemini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu sürecin değişik boyutları var; ben daha çok insan hakları perspektifinden bakıyorum ama şu andaki tablo da insan hakları perspektifinin çok çok ötesinde bir tablo. Bu ülkede uzun yıllardır süren bir savaş var ve gerilla bu savaşın sonunda siyasetçileri masaya oturttu. Dolayısıyla kendileri açısından başarılı bir süreç yürüttükleri söylenebilir. Bu, aynı zamanda bir pazarlık masası. Bu pazarlık sırasında tarafların elini güçlendirme adına süreçte geriye gidişler, ileri gidişler gibi tablolarla karşı karşıya kalmak mümkün. Diğer ülke örneklerine baktığımızda, benzer süreçlerin işlediğini görüyoruz. Mesela Kolombiya'da müzakere süreci vahşi bir şiddete sürüklendi ancak sonrasında taraflar müzakerenin içinden anlaşmış olarak çıktılar. Şu an biz de bu geri gidişleri görüyoruz. Dolayısıyla masanın iki tarafında bulunanların ellerini güçlendirme çabası içinde olduklarını düşünebiliriz. Baskı ve şiddetin devlet organları tarafından gerçekleştirildiği koşullarda bunun siyasi yapılara farklı etkileri olabilir. Özellikle de nereye, nasıl bir mesaj verilmek istendiğiyle ilgili olarak şiddetin dozunun artırılması da mümkün. Geçmiş yıllarda dönem dönem siyasi iradelerin -bunu sadece AKP açısından söylemiyorum- şiddeti yükselten tutumlarıyla karşılaştık. Faili devlet olan bir sürü olayla, asit kuyularıyla karşılaştığımız dönemler görece daha sakin geçen bir dönemin ardından olmuştu. Bir yanda özgürlük ve hak mücadelesi veren Kürt tarafı var ve diğer yanda bu mücadelenin daha sınırlı haklarla yetinmesinden yana tutum alan bir devlet organizasyonu var. Hakların ne kadar sınırlanması gerektiğine zaman zaman farklı

biçimlerde karar verilebiliyor. O nedenle şu an askeri yöntemlerin yeniden kullanılmaya başlanması, hem siyasi iradenin kendi yararına kullanabileceği bir şiddet ortamı yaratması hem de seçim güvenliğini tehlikeye düşürerek insanların seçime gitmekten alıkonması olarak yorumlanabilir. Kürt illerinde HDP'nin oy oranlarının %80'lerde ve 90'larda olduğunu; AKP'nin ise o illerde bir tabela partisine dönüşmüş durumda olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla insanların seçim güvenliği kaygısı neticesinde seçime gitmesi engellenirse belki AKP kaybettiği sandalyeleri yeniden kazanabilir duygusunu yaşıyor olabilirler. Bu iktidar odağı devlet kurumlarını bir biçimde yönetimi altına almış durumda, buna ordu da dahil tabii. Geçtiğimiz günlerde bir komutan, güvenliği olmayacağı gerekçesiyle keşfe çıkmak istemedi. Bunun gibi karşı çıkan seslerin olması da umut verici. Umarım bu sesler çoğalır.

Asker ve polis cenazelerinde de aileler, şehit yakınları bu ölümlere tepki gösterdiler. 90'lı yıllarda bunları görmüyorduk. Bu durumu nasıl yorumluyorsunuz?

90'larda "şehitler ölmez, vatan bölünmez" şeklinde sloganlar atan asker yakınları, şimdi ölümleri sorgular durumdadır. "Niçin öldü benim çocuğum? Barışa oturdunuz, ne oldu da yine ölmeye başladılar? Neden bu cenazeler geliyor?" sorularını soruyorlar.

Diğer yandan asker ve polis cenazelerindeki bu tepkiler konusunda kaygılıyım. Barış sürecinde bir sükûnet vardı ve her şeye rağmen herkes bundan memnundu. Sonuçta çocuklar ölmüyordu. İnsanlar barış yapılabileceğini gördüler, sonra yeniden bir çatışma ortamı başladı. Yeniden ölüm haberleri gelmeye başladı. Bir kesimde "Siz barış yaptınız, orada askerin gücünü azalttınız, onun için çocuklarımız ölüyor" diyen bir tepki de var. Bu tepkiler tam anlamıyla barış yanlısı tepkiler değil. Bu nedenle çok tehlikeli. "Savaş olsun, biz onları katledelim. Ama bizim çocuklarımız ölmesin" de deniyor. Bu durumu değiştirmek gerekiyor. Çocukların hiçbiri ölmesin. Bunu söyleyen az sayıda bir kesim var.

90'larda biz bu tepkileri duymuyorduk. O zamanın basılı ve görsel kaynakları çok sınırlıydı. Böyle tepkiler oluyor muydu çok bilemiyoruz.

Siz sistemi dönüştürmeye yönelik çabalar sarf etmezseniz devlet o aygıtıyla, algı operasyonlarıyla sizi çok rahat yönetebilir ve insanlar değişik tarafların değişik tepkilerini içselleştirebilirler. Bu tepkiler konusunda temkinliyim ama yine de bunlar önemli ve olumlu yönde değiştirilebilir. İnsanların birbirini anlaması sağlanabilir. Pekâlâ barış olabilir, pekâlâ bir arada yaşam sağlanabilir. Senin çocuğun nasıl ki Türkiye Cumhuriyeti ordusunun bir askeri olarak savaşıyorsa, o da Kürt ordusunun bir askeri olarak savaşıyor. Onun da haklarını talep etme noktasında başlattığı bir savaş bu. Önemli olan, Kürtlerin haklarının verilmemiş olduğunun da görülmesini sağlamak. Çünkü insanlar bunun da farkında değil.

Bu yaşananlar ülkenin batısından nasıl yorumlanıyor?

Ne yazık ki Ankara'nın batısı, Kürt illerinde neler yaşandığının farkında değil ve farkında olmak gibi bir talebi de yok. Hatta buna, özellikle Gezi sürecinde anaakım medyanın yaklaşımı konusunda farkındalık sahibi olmuş insanların da bir kısmı dahil. Kendi yaşadıklarının anaakım medya içinde nasıl görünmez kılındığını fark ettiklerinde isyan etmişlerdi. Ama şimdi orada ne yaşandığını, nasıl bir katliam yapıldığını görmüyorlar ve devlet nasıl anlatıyorsa öyle anlıyorlar. Bu durum çok kaygı verici çünkü toplumda bir yarılma yaratıyor. Aslında ilk yarılmanın Roboski ile olduğunu düşünüyorum. Yılbaşından birkaç gün önce gerçekleşen bu olay sonrasında insanlar havai fişeklerle yılbaşı kutlamalarına devam etti. Aynı anda Roboski'de insanlar, katledilen çocuklarının yakınlarının yasını tutuyordu. Bu yarılmayı Cizre'de de yaşadılar; Silopi'de, Şırnak'ta, Silvan'da tekrar tekrar yaşadılar. Bir bölgede sekiz günlük sokağa çıkma yasağı ilan ediliyor ve Ankara'nın batısından hiç ses çıkmıyor. Orada çoluk çocuk, siviller katledilmemiş gibi burada herkes eğlencesine devam ediyor. Ben Kadıköy'de Moda'da oturuyorum. Moda ahalisi görece muhalif bir yapıya sahiptir. O insanların daha sert tepkiler vermesini beklerseniz. Kadıköy'de Bahariye'nin orta yerinde 15-20 kişi barış nöbeti tutuyor. Kadıköy'de bu barış nöbetini her gün biraz daha kalabalıklaştıracak insan yok mu? Bunun kolay olmadığını biliyorum. Çünkü insanların bir anda, "Aa, neler oluyormuş bu ülkede" diyerek olanları fark etmelerini beklemek iyi niyetli olur. Bu farkındalığı yaratmak kolay olmayacak ama Kürtlerin bu anlamda çok kırgın olduklarını görmek mümkün. Bölgeye her gittiğimde Kürtlerin bir arada yaşamı savunduğunu görüyorum. Bir arada hepimiz eşit vatandaşlar olarak yaşayabilmeliyiz bu topraklarda, diye düşünüyorlar. Mesela o umudun azaldığını gördüm ben bu son gidişlerimde.

Son dönemde bölgeye ne kadar sıklıkla gittiniz? Hangi illerde bulundunuz, yürüttüğünüz çalışmalarından bahsedebilir misiniz?

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) çalışmaları için eylülünden beri birçok kez gittik. Diyarbakır, Cizre, Roboski, Diyadin ve Mardin'de bulduk. TİHV'nin Diyarbakır'da temsilciliği var; Cizre şubasını geçen hafta açtık. Temsilciliğimizde eğitim çalışmaları yürüttük, ayrıca devlet şiddetine maruz kalanların, işkence görenlerin tedavi süreçlerine katkı sunduk. Son zamanlarda yaşanan hak ihlallerinin belgelenmesi de ciddi bir boyut kazandı. İnsanlar bu tarz girişimlerde bulunmak istiyorlar. Hak ihlallerinin nasıl belgelenebileceği üzerine hekimler ve hukukçularla eğitim çalışmaları, etkili soruşturma ve belgeleme yöntemleri üzerine kurslar düzenledik. Gönüllülerle yapılan eğitimlerin yanında bölgedeki hukukçulara, sağlık çalışanlarına yönelik eğitimler de düzenlendi.

Bölgedeki son operasyonların ardından bölge halkına dair gözlemlerinizi bahsedebilir misiniz?

Aslında insanlar bir yandan bir arada yaşama gayreti içinde ama diğer yandan bununla ilgili umutları çok azalmış durumda. HDP binalarına saldırılar gerçekleştirildi ve bu saldırıları yapanlar sokakta yanımızda yürüyen insanlar. Böyle bir durumda nasıl güvende yaşayabilecekler? Dahası, Kürtçe konuştuğu için insanlar sokakta bıçaklandı, öldürüldü. Bütün bunlar onların da kaygı duymasına neden oluyor. Biz de kaygı duyuyoruz. Bizim yaş grubumuz bir arada yaşama iradesi göstermiş bir kuşak. Bizden birkaç kuşak sonrası -yani kırklı yaşlarda olanlar- da öyle. Gençler şiddeti çok ağır biçimde yaşadıkları için çok daha tepkili. Özellikle yirmili yaşlardan aşağıya indikçe tepkiler artıyor. Yirmili yaşlardaki gençler artık bir arada yaşanamayacağı duygusuna kapılmış durumdadır. Bütün bu saldırılarla birlikte değerlendirildiğinde bir arada yaşamak gerçekten de zorlaşıyor. 7 Haziran'daki seçimde bir irade beyan etmişler ve o irade yok sayılmış. Bundan sonraki seçimde o iradenin yok sayılmayacağını garanti yok. O iradenin beyan edilebileceği ortamla ilgili kaygılar var. Yüksek Seçim Kurulu sandık taşımayı kabul etmedi ama Cizre'de güvenlik gerekçe gösterilerek okulları birleştirmişler. Bu koşullarda, insanların kalkıp bir mahalleden diğer bir mahalledeki okula gitmesi kolay değil. Bölgede güvenlikle de ilgili sıkıntıları var. Bir anda özel harekât timleri ortaya çıkıyor, ellerinde uzun namlulularla, gayet tehditkâr biçimde sokaklarda dolaşıyorlar. İlk defa 90'ların başlarında Diyarbakır'a gitmiştim. Uçaktan indiğimde, askerler uzun namlulu silahlarla bizi karşılamıştı. Sanki bir savaş bölgesine gitmiştik; savaş bölgesiydi zaten! Sokakta namluya mermi sürülmüş bir şekilde dolaşırken her an patlayabilecek olan silahları insanların üzerine tutuyorlardı. Şimdi de aynı şeyi özel harekât timleri yapıyor. Eski savaş tablosu bugün gene ortaya çıkmış durumda.

Taraflardan son olaylarda neler yaşandığına dair tatmin edici bir açıklama gelmedi.

Devlet gerillayla çatışıyor ve onları öldürüyor ama sivilleri de öldürüyor. Bu nedenle devletin yapacağı bir açıklama yok. Ölenler kadınlar, çocuklar, yaşlılar... Oradaki halk. Zaten o koşullarda insanların yaşaması, hayatta kalmış olması mucize. Devasa bir havan topluyla atış yapılıyor. O bölgede eskiden beri evler korunaklı inşa edilmiştir. Saldırı altında olduklarından korunmak için başka çareleri yoktur. Ayrıca evlerin etrafı da yüksek duvarlarla çevrilidir. Havan topu o duvarı deliyor, evin duvarını deliyor, sonra evin karşı duvarını deliyor, çıkıyor, diğer taraftaki evin duvarını deliyor. Nasıl kuvvetli silahlar kullanıldığını gösteren bir şey bu. O ortamdan insanların canlı çıkmış olması hakikaten çok büyük bir mucize. Bu olaylar olurken hava çok sıcaktı. Geçen hafta gittiğimizde bile hava sıcaklığı 29 derece idi. O zamanki sıcaklığı düşünebilirsiniz. Elektrikler kesik. Jeneratörü olan yerlerdeki buzdolapları çalışıyor

sadece. 16 yaşında öldürülen bir çocuk vardı. Halasının evinde jeneratör varmış ve oraya su içmeye gidiyor. Babası diyor ki: "Yapma, sokağa çıkma. Bak, yukarıda dolaşıyorlar. Öldürürler seni!" Maalesef genç çocuk; dinlemiyor, çıkıyor ve öldürülüyor. Yaralıken babasıyla konuşması var: "Affet beni baba" diyor. Bunda affedilecek ne var; bu ne korkunç bir şey! O babanın acısını tarif etmek mümkün değil. Bunları görünür kılmak gerekiyor ki biz yeniden barışı konuşabilir hâle gelelim.

En büyük sıkıntılarımızdan biri de herkesin acısının kendine olması. İnsanlar orada yaşananları duysun diye bunları sosyal medyada paylaşıyorum. Arkadaşlarım hemen "Ama bu kadar da asker öldürüldü!" diyor. Ona üzülüyor değilim, onu da paylaşıyorum ayrıca. Genç insanların öldürülmesini kabul edemeyiz. Aynı soruyu ben sana sorayım. "Diğerini neden görmüyorsun? Sen niye bunu paylaşmıyorsun?" Üstelik bunlar sivil. Savaşta askerler ölebilir. Bu bir savaş. Ama savaşta sivilleri öldürüyorsan o zaman senin devletin savaş suçu işliyor demektir. Herkesin bunlardan üzüntü duyacağı bir ortamda olduğumuzu, bütün ölümlerin hepimize dokunduğunu bir şekilde insanlara hissettirmek gerekiyor ki bu kırılmayı onarabilirsek hep birlikte onarabilelim.

Bu ölümlerle birlikte mezarlıkların bombalandığını, gerilla Ekin Wan'ın çıplak bedeninin işkence edilmiş hâlde sokağa atıldığını biliyoruz. Bunların ardından Hacı Birlik'in cenazesine yapılan işkence kayıtları medyaya yansdı. Hayatta olanlara saygı olmadığı gibi, ölenler de işkence görmeye devam ediyor.

Tahrip edilen mezarlıklarda insanların sevdikleri var. Böyle bir davranışta bulunulması Türk Ceza Kanunu'nda bile suç. Ölüye saygısızlık. Kulak, burun koparmalar, cenazelerin üzerine basıp fotoğraf çektirmeler... Bu tür davranışlar şiddetin yoğunlaştığı koşullarda insanların davranışlarını da değiştiriyor. Böyle bir ortamda kalındığında, verilen emirler, uygulanan şiddet yöntemleri insanları gittikçe daha pervasız bir şekilde şiddet uygulamaya doğru yönlendiriyor. Son dönemde yaşananlar bana Milgram Deneyi'ni hatırlatıyor. Bu deney, 2. Dünya Savaşı'nda Nazilerin yaptıklarını açıklamak ve normal, sıradan insanların komşularını nasıl ihbar ettiklerini, onların öldürülmesine neden seyirci kaldıklarını, hatta bizzat bunda neden görev aldıklarını anlamak için yapıyor. Bu deneyde, üniversite hocaları bir araştırma için denek aradıklarını söyleyerek ilan veriyorlar. Deneklere deneyde öğrenme sürecinde cezalandırmanın etkisini araştıracaklarını söylüyorlar. Deneklerden bazıları öğretmen, bazıları öğrenci olarak rol alıyor. Öğrenciler aslında tiyatrocular. Deneyde öğretmenler öğrencilere soru soruyor. Her yanlış cevap için de 15 voltla başlayan elektrik verecekleri söyleniyor. Yanlış sayısı arttığında verilen şokun etkisinin de artırılacağı söyleniyor. Deneyden önce Milgram, insanların genel olarak kendileri böyle bir

deneye tabi tutulsalardı, nasıl tepki vereceklerini anlamak için Yale Üniversitesi öğrencilerine ve akademisyenlerine bir dizi anket uyguluyor. Anket sonuçlarına göre 450 voltluk maksimum şoku, insanların böyle bir deneyde uygulama ihtimalleri oldukça düşük çıkıyor. Deney sonuçları ise tam tersi bir tablo gösteriyor. Her ne kadar hemen hepsi bundan rahatsızlık duyduğunu belirtse de, deneklerin %65'i, yani 40 denekten 26 tanesi emirlere uyarak 450 voltluk inanılmaz yüksek şiddetteki elektriği öğrenci konumundaki aktöre uyguluyor. Bu durum dehşet verici. Bu deneyin sonunda 5 dolar verecekler ve diyorlar ki "5 dolar için mi yaptınız bunu?" "Yok canım" diyor denekler, "başkası olsa 10 bin dolar verse bile yapmam." "Peki, neden yaptınız?" diye soruluyor. "Beyaz önlüklüydü, üniversitede öğretim görevlisiydi; o söylüyorsa doğrudur" diyorlar. Herkesin bir otorite figürü algısı var. Bu insanlarda da bir otorite algısı var ve o otorite figürü "Öldürecekisin!" dediğinde vicdanlarıyla çelişse bile otoriteye boyun eğiyorlar. Önemli olan, o ortamı yaratmamak, insanların öldürmesini, işkence yapmasını olanaksız kılacak bir sistem kurmak. Ama bizde işkence yapanlar, öldürenler cezalandırılmıyor. Hatta tam tersine ödüllendiriliyorlar, terfi ettiriliyor, daha iyi yerlere atanıyorlar. Bunu örnek olarak gördüklerinde, demek ki otorite benden bunu istiyor diyorlar ve bu emir komuta zincirinin bir parçasına dönüşüyorlar. Dolayısıyla bu ortamda kimsenin ölüsüne saygı yok, yasına saygı yok, canlısına zaten hiç saygı yok. Çocuk, kadın, erkek herhangi bir ayırım yapmadan katlediyorlar. Aşağılama çok yaygın bir davranış, örneğin o kadın gerillanın çırılçıplak soyulup teşhir edilmesi gibi. Normal koşullarda sokakta yürürken karşısındakinin eteği açıldığında onu uyaracak bir insan burada bir kadını teşhir etmekte hiçbir sıkıntı görmüyor çünkü o bir düşman. Düşman algısının oluşmasında aldığımız eğitimin de çok büyük bir katkısı var. Çünkü herkes bize düşman zaten.

Ekin Wan'ın bedeni üzerinden diğer kadınlara da bir mesaj veriliyor. Sokaktaki militer ortam, silahlarıyla gezen askerler kadınlar üzerinde de çok ciddi bir tehdit oluşturuyor.

İşkence ya da öldürme sadece buna maruz kalan kişiye yönelik bir eylem değil. Sonuçta herkese mesaj veriliyor. Dilek Doğan öldürüldü. Böylece Küçük Armutlu halkının tamamına "Sizin de gün gelir evinizi basarız ve aranızdan birini öldürebiliriz" mesajı veriliyor. Sुरुç sonrasında Bağcılar'da Günay Özarslan'ın, Ankara Katliamı sonrasında da Dilek Doğan'ın öldürülmesi... Bir olay yeni olmuşken hemen ardından bir diğerinin yaşanması, yas tutulabilecek hiçbir ortamın sağlanmaması anlamına geliyor. İnsanlar bundan haberdar mı? Değiller. Ben *Feminist Politika*'yı okuyorum; *Birgün*, *Evrensel* ve *Özgür Gündem* gazetelerini alıyorum. Benim haberim var ama *Hürriyet* gazetesi okuyan, *Milliyet* okuyan, *Sabah* okuyan birinin bundan haberdar olma olanağı yok.

İnsanlar ağırlıklı olarak sosyal medya üzerinden haber alıyorlar. Mesela Ekin Wan'ın fotoğrafları da sosyal medyada paylaşıldı, Hacı Birlik'in cenazesine yapılan işkence de... Bu bilgiler hızlı bir biçimde sosyal medyada yayılıyor.

Ama sosyal medyada kim kimi takip ediyor? Sonuçta bizler atomize edilmiş bir hâldeyiz. Kapitalizmin getirdiği bu atomize olma hâli çok etkili. Sosyal medyada da benzer görüşte insanlar birbirini takip ediyor. Körler sağırklar birbirini ağırlar durumu var. Ama onun dışındaki insanlar bundan haberdar değil ki.

Gezi olayları sırasında Medeni Yıldırım'ın öldürülmesinin ardından Beyoğlu'nda bir yürüyüş yapılmıştı; bu olay beni umutlandırmıştı. İlk defa bir Kürt çocuğunun öldürülmesi, Lice'de meydana gelmiş bir olay toplumda infial yarattı ve yürüyüşe ciddi bir katılım oldu. Sonra bir anda unutuldu. Gündem çok hızlı değişiyor ve insanlar gündemi takip edebilmekte zorlanıyorlar. Validebağ Korusu'yla ilgili eylem başladığında mahalleden kalabalık bir katılım vardı. Sonra polis saldırıları başlayınca bu sayı azaldı. Tam da bu nedenle insanlar korkuyor ve çekiniyor. Toplumun büyük bir kısmı bu şiddet ortamından ruhsal olarak etkilenmiş, sinmiş ve korkmuş durumda. Çünkü kendimizi yalnız, çaresiz hissediyor ve daha çok evlerimize ve içimize kapanıyoruz. Atomize olmak da olumsuz bir durum yaratıyor. Bu ruh hâlini yenecek ortamlar yaratmak gerekiyor.

Şiddet hayatın bir parçası hâline geliyor ve bir şekilde hayat da devam ediyor. Şiddetin normalleşmesinin önüne nasıl geçilebilir? Sokağa çıkıp bağırarak olmuyor ki artık, sokağa çıkarken de gittiğiniz bir yerde bomba patlar mı diye düşünmek zorunda kalıyorsunuz. Nasıl mücadele yöntemleri geliştirilebilir?

Çok fazla aracın bir arada kullanılması gerekir sanırım. Sanatın dili kullanılabilir mümkün olduğunca. Ben bu anlamda özellikle sokak sanatçılarına çok değer veriyorum. Alanlarda bir anda ortaya çıkan performanslarla belki bir şeyler anlatabilmek, orada sokaktan geçen, işine giden insanın durup düşünmesini sağlayacaktır. Suruç'taki bombalamaya tanıklık eden veya orada yaralananlara yönelik sosyal dayanışma ağı kurduk. Ankara Katliamı sonrasında bu ağa Psikososyal Dayanışma Ağı adını verdik. Bu ağın içinde, Türk Psikologlar Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Tabipler Birliği, Sosyal Hizmet Çalışanları Derneği, Travma Çalışanları Derneği'nin de aralarında olduğu, Türkiye'nin her yerinde örgütlenmesi bulunan kurumlar var. Türkiye'nin dört bir yanından bu konuyla ilgili profesyoneller bu ağa katılmak için başvurular ve gönüllü hizmet veriyorlar. Grup çalışması yapıp dayanışma toplantıları gerçekleştiriyor ve bireysel taleplerle de ilgileniyorlar. Şu anda sadece İstanbul için aldığımız başvuru 100'ü geçti. Ayrıca, katliama tanıklık ettiği için sıkıntı yaşayan ya da sırf televizyonda seyrettikten sonra başvuran insanlar da var. Sendikalar da eğitim çalışmaları, dayanışma

toplantıları yapıyorlar. Grup terapileri için talepte bulunuyorlar. Destekleyici sosyal çalışmalar, mesela ziyaretler yapıyorlar. İnsanların yaslarına özen gösteren taziye ziyaretleri, özellikle yakınlarını kaybedenler için çok önemli.

Bu dönemde hukukçulara da çok büyük görev düşüyor. Bu cezasızlık ortamının bir an önce sonlandırılması gerek. Şiddet uygulayanların kendilerini güçsüz hissetmesi cezasızlığın ortadan kalkmasıyla olur. Bu cezasızlığı sürdürmeye çalışacaklar, kararlılar. Hatta Gezi olayları sırasında Dolmabahçe Camii'nde sağlık hizmetini verenlere ceza vermeleri bunun başka bir örneği. Buna karşı durmak, bir arada olmak gerekiyor. Ama atomizasyon bir arada olmayı sınırlıyor. İnsanlar sendikalı değil, örgütlü değil. Meslek örgütlerine sahip çıkma, meslek örgütleriyle bir arada hareket etme çok sınırlı. Zaten örgüt denince insanların tüyleri diken diken oluyor. 80'lerle birlikte yok edilmiş olan şey bu.

Şu anda meslek örgütleri içerisinde olanların, mesela hukukçuların kapsayıcı bir örgütlenmeleri olduğunu düşünüyor musunuz? Örneğin geçtiğimiz aylarda iç güvenlik yasa tasarısı kabul edildi. Ama hukuk alanından bunun temel insan haklarına aykırı olduğunu söyleyen, bu konuda bir muhalefet örgütleyen ve geniş bir kesime seslenen bir eğilimi çok fazla göremedik.

Hukukçular bununla ilgili bilgilendirme çalışması ve eylemler yaptılar. Ama bunun temas ettiği alan çok sınırlı. Ben adli tıpçı olduğum için hukukçular ne yaparsa haberim oluyor. Ama sokaktaki vatandaşın bundan haberdar olabilme olanağı yok. Onun için sokaktaki vatandaşa bunları anlatacak mekanizmalar kurmak önemli. Mesela mahalle örgütlenmeleri çok önemli. Mahallelerde toplantılar yapmak, muhtarlarla bir araya gelip birlikte konuşmak... Mahallede yaşayan insanların sıkıntılarını ortak olmak, onlara çözüm getirebilecek birtakım yöntemler geliştirmek... Bunların hepsi toplumla temas alanları aslında. Bunlar 70'lerde solcuların çok yaygın olarak yaptığı işlerdi. Bir mahalleye gidilir, o mahallenin ne gereksinimi varsa onlar karşılanana kadar oradan ayrılmazdı. Buna evlerin inşaatında çalışmak da dahil, çocukların eğitimi de, sağlık problemleri de. Ben de o zamanlar tıp öğrencisiydim. Mahalle mahalle dolaşır, sağlık eğitimleri verir, sağlık taramaları yapardık. O zaman sağlık ocakları bu kadar yaygın değildi. Çocuk sağlığıyla ilgili gereksinimler olurdu. Bu konuda insanları yönlendirirdik. İnsanlar ihtiyacını karşılayan bir kurum olunca kendini o kuruma ait hissediyor. Birlikte ortak hareket etme imkânı oluyor, birtakım değişimler gerçekleşebiliyor. Özyönetim böyle gelişir. Dilerdim ki sol örgütlenmeler bütün ayrışmaları bırakıp büyük şehirlerde de bu özyönetim birimlerini mahalleler üzerinden gerçekleştirebilsinler.

Çatışmasızlık döneminde geçmişle yüzleşmeyi konuşmaya başlamıştık. Hakikat komisyonlarının kurulmasından bahsediliyordu. Şimdi savaş

yeniden başladı. Bu dönemde nasıl bir barış mücadelesi yürütmek gerekiyor? Sivil toplum alanında nelere ihtiyaç var?

Diyarbakır Cezaevi Gerçeğini Araştırma Komisyonu 500'ün üzerinde insanla görüştü; hepsinin öyküleri dinlendi. Bu öyküler kayıt altına alındı. Belgeseller, filmler çıktı bu öykülerden. Bu olumlu bir çalışmaydı ama yeterli değildi. Sivil örgütlenmelerin tek başına yapabileceklerinin ötesinde bir de kamu kurumlarının bize karşı birtakım görevleri var. Cezasızlığı ortadan kaldırmadan yüzleşmek mümkün değil. Cezasızlık derken illaki ceza verilmesinden söz etmiyorum ama o insanların teşhir edilmesi, görev yapmalarının engellenmesinden bahsediyorum. Ama örneğin ne oldu? Katliamlardan sorumlu olan Musa Çitil Diyarbakır Jandarma Komutanı olarak atandı. Bu, oradaki insanlar için çok kırıcı bir şey. Sivil toplum bunun görünür kılınmasını sağlayabilir, bunu teşhir edebilir.

Bunun yanında herkesin, özellikle muhalif olduğunu ifade eden, mücadele yürüttüğünü düşünen insanların önce kendisiyle yüzleşmesi gerekiyor. Bence toplumun yüzleşmesinden önce biz kendi kendimizle yüzleşmeliyiz. Ben ne yapıyorum? Yeterince demokratik bir davranış sergiliyor muyum? Benden çok farklı düşünse bile herkesin söz hakkına saygı duyuyor muyum? Şiddet uygulamaktan vazgeçebiliyor muyum? Bunların sorgulanması gerekiyor. Yoksa toplumun bütün o değerlerini yeniden üretiyorsunuz.

Kadın erkek ilişkilerinde de bu böyle. Erkek arkadaşlarımız ne kadar rahat mesela. Geçenlerde bir arkadaşım bana "Dolmabahçe'ye basın açıklamasına gelmiyor musun?" diye sordu. "Gelmiyorum" dedim, "çünkü çamaşır yıkamak zorundayım." Sizin çamaşırınızı eve kapattığınız kadınlar yıkıyor. Bu kadınların çoğu çalışıyor ama hiçbir siyasi ya da sosyal etkinliğe katılmıyor çünkü evde bakmaları gereken üst düzey bir yönetici var. Dolayısıyla bunlarla yüzleşmeden hayatı değiştirmeye çalışmak çok ikiyezlü bir davranış olur.

Son dönemdeki şiddet ortamı kadınlara yönelik şiddeti ne derece etkiliyor?

Evet, kadına yönelik şiddetin de çok arttığı bir dönemden geçiyoruz, çocuklara yönelik şiddetin de arttığı bir dönemden geçiyoruz. Bizi daha sakin, uyumlu, uzlaşmaya yakın, birbirini dinleyen, birbirini gözetken ve birbirine saygı duyan bir toplum hâline getiren şeylerden birisi bizim üstbenliğimizdir. Bu bir denetim mekanizması oluşturuyor. Şiddet üstbenliği örseliyor ve etkisiz hâle getirebiliyor. Ruhsal alanda çalışanlar bunu daha iyi tanımlayabilir. Mesela şiddet gören çocukların, gelişim evrelerinde ve sonrasında, şiddet eğilimi olan, kendi dürtülerini kontrol edemeyen ergenler ve erişkinlere dönüştüklerini görebiliyoruz. Bu anlamda toplum için de benzer bir şey söylenebilir. Zonguldak'ta askerden döndükten sonra karısını ve karısının ailesini pusu kurup öldüren bir genç vardı. Bölgede yaptıkları işi karısına ve ailesine uyguladı. Çünkü insanlar böyle bir ortamdan besleniyorlar.

Saygı, dostluk, dayanışma, sevgi ortamından beslenmiyorlar. Korku ve kaygı içindeler. Bu durum insanların ruh sağlığını da etkiliyor, şiddet eylemlerini artırıyor ve insanlar kendini denetleme mekanizması geliştiremiyorlar.

Ayrıca değerlerimiz çok sarsıldı. Değerlerin yer değişiminde kapitalist sistemin, neoliberal sistemin çok büyük etkisi oldu. Ana değer artık tamamen kapital. Onun dışında bir değer kalmadı. İnsanlar bireycileşti, aile yapıları çöküyor. Bunu kutsal aile anlamında söylemiyorum. İlişkilerdeki kopukluğu vurguluyorum. Çalışan biri sabah çok erken evden çıkıyor, servis aracında uyuklayarak işine gidiyor, bütün gün merkezi sistemle havalandırılmış bir binanın içinde çalışıyor, sonra işten çıkıp servisin içinde uyuklayarak evine dönüyor. Bu sömürü sistemi içinde annesini ziyaret etmek, teyzesinin sağlık sorunuyla ilgilenmek, eski öğretmenini, arkadaşlarını görmek gibi şeyleri düşünemiyor. Dolayısıyla insani ilişkiler gittikçe ortadan kalkmış oluyor.

Bu sömürü düzeninde değişimler nasıl sağlanacak? Mesela Rojava'da yeni modeller deniyorlar. Rojava bir model olarak çok değerli ve üzerine düşünmek gerekiyor. Bugün sömürü düzenine karşı Saraçhane'de pankart açmak olabilecek en komik eylem yöntemi olacaktır. Dolmabahçe'nin önünde basın açıklaması yapmak uygun bir mücadele yöntemi midir? Onun yerine başka şeyler koymak lazım. Sanatçı Banksy'nin duvar resimleri daha işlevsel olabilir bu anlamda. Dolayısıyla eylem yöntemlerini güncellemeye, daha yaratıcı olmaya ihtiyaç var.

Son olarak Adli Tıp Kurumu üzerine de konuşabiliriz miyiz? Adli Tıp, genelde tartışılabilir bir kurum olmuştur. Delillerin açığa çıkarılması, mağduriyetlerin ciddi bir biçimde belgelenmesi konusunda tartışmalar yaşanabiliyor. Sizin son dönemde bu anlamda yaşadığınız sıkıntılar oldu mu? Bu şiddet ortamında Adli tıp alanında neler yaşanıyor?

Aslında bir süredir doğrudan yaşadığım bir sıkıntı yok. Ben doğrudan resmi bir yapılanma içinde çalışmıyorum. Biz üniversitede bağımsız bilirkişilik yapıyoruz. Bireysel başvurular geliyor ve bunların değerlendirmesini yapıyoruz. Verdiğimiz raporlar nedeniyle daha önce yargılamalar olmuştu. Bu dönemde böyle bir sıkıntı yaşamadık. Grup yapılanması da geçmişe göre farklılaştı. Ankara bombalamasından sonra bağımsız gözlemci olarak olay yerinde ve sonra morgda bulunduğum için biliyorum. Hakikaten çok özveri ile çalıştılar. Kurum başkanı İstanbul'dan geldi, birçok eleman takviyesi yapıldı. Bütün üniversitelerdeki adli tıp uzmanları orada gönüllü çalıştılar ve işi iyi bir zamanlamayla bitirdiler.

Baskı eskisine göre çok daha sınırlı. Ne kadar bağlı bir kuruluş da olsa siz bilimi geliştirirseniz baskı altına alınabilmeniz o derece zorlaşıyor. Adli Tıp Uzmanları Derneği bu anlamda iyi bir

meslek örgütüdür. Adli tıp uzmanları arasında bilginin yaygınlaşmasını sağladı. Dolayısıyla kimsenin bu bilgiyi saklayabileceği bir ortam yaratılmıyor. Zaman zaman çok kritik durumlarda bilginin açıklanması engellenebiliyor ya da farklı heyetler kurulup farklı raporlamalar çıkartılabiliyor; bilgisi ve donanımı yeterli olmayan insanlar bir anda müdahale edebiliyor. Mesela Hacı Lokman Birlik'in otopsisini yapan ekip iyi bir raporlama yapmadı. Belki de bilemedikleri için çok basit şeyleri yapamıyorlar. Avukatları bunun için başvurular. Şu an ona alternatif bir adli tıp raporu hazırlıyoruz.

Adli Tıp her zaman riskli bir alandır. Devlet, elinin altında her an kullanabileceği böyle bir aygıtı bırakmak istemez. O nedenle yıllardır kurumun bağımsız olması gerektiğini savunuyoruz. Yine de kurumun eskisine göre daha iyi durumda olduğunu söyleyebilirim. Bunda devlet iradesinin, siyasi yapılanmanın bir katkısı yok elbette. Bu tamamen adli tıbbın gelişimiyle ilgili bir şey. Bilim ne kadar gelişirse kendini o kadar koruyabilir.

Katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

---

¹ Yale Üniversitesi Psikoloğu Stanley Milgram tarafından ilk olarak 1961 yılında uygulanan bir deneydir.